

Geloof in de samenleving

Op maandag 7 april werden de eerste exemplaren van het WI-rapport *Geloof in de samenleving* in aanwezigheid van vele belangstellenden tijdens een WI-symposium uitgereikt aan Ruth Peetoom en Madeleine van Toorenborg. Peetoom was van mening dat het rapport duidelijk benoemt wat belangrijke rechtstatelijke principes zoals de scheiding van kerk en staat werkelijk inhouden en waar ze vandaan komen. Van Toorenborg benadrukte dat we waar het gaat om religie in het publieke domein als christendemocraten niet voor een te verdedigende houding moeten kiezen. Het rapport is geschreven door Maarten Neuteboom.

door Marcel Migo

Doel

Maarten Neuteboom: 'De doelgroep van dit rapport is breed. Ik hoop dat het een bijdrage levert aan het debat over de plaats van religie en levensbeschouwing in de samenleving, zowel binnen als buiten de partij. In het rapport zijn we op zoek gegaan naar antwoorden op vragen als "wat betekenen de neutraliteit van de overheid en de scheiding van kerk en staat, wat betekent godsdienstvrijheid?". Deze vragen zijn (opnieuw) uiterst actueel. In tal van actuele discussies spelen ze, impliciet of expliciet, een rol.'

Neuteboom: 'Het is zo makkelijk om te roepen: religie moet achter de voordeur, want we hebben in Nederland scheiding van kerk en staat. Maar het is raar om van een gelovige te vragen zijn overtuiging te verdoezelen, terwijl we dat niet vragen van een liberaal of humanist. De scheiding van kerk en staat betekent niets meer en niets minder dan dat er een institutionele scheiding is tussen beide instituties en dat er tevens geen rechtstreekse inhoudelijke zeggenschap over en weer mag zijn.'

Actueel

Maarten Neuteboom: 'Als je naar Nederland kijkt, dan moet je constateren dat de positie van religie en levensbeschouwing in de afgelopen jaren is veranderd. Er werd in de jaren zestig voorspeld dat die rol veel sterker zou afnemen, dat het bij de natuurlijke ontwikkeling van een beschaving hoort dat geloof uiteindelijk verdwijnt. Het aantal christenen is in Nederland en veel andere Europese landen in de afgelopen decennia inderdaad sterk afgenomen, maar het christendom is zeker niet verdwenen. Tegelijkertijd zien we dat de islam de religie heeft teruggebracht in de grote stad. En er zijn daarnaast allerlei vormen van nieuwe spiritualiteit. In het rapport formuleerden we het als volgt: "Het ziet ernaar uit dat de moderne mens, ondanks de grote welvaart, hoge levensstandaard en relatieve politieke stabiliteit die de westerse wereld kenmerken, niet in staat is de diepe en existentiële vraag naar de zin van het leven geheel te verdringen."

We zien dat er de laatste jaren verschillende voorbeelden van maatschappelijke spanningen ontstaan waarbij religie direct of indirect een rol speelt. Bekende actuele voorbeelden hiervan zijn het boerkaverbod, het verbod op ritueel slachten of de discussie over de weigerambtenaar. Neuteboom: 'Een bekend lokaal voorbeeld dat we in het rapport aanhalen komt uit Amsterdam, waar de overgrote meerderheid van de gemeente-

raad herhaaldelijk pleitte voor een verbod op subsidies aan christelijke organisaties, zoals Youth for Christ en het Scharlaken Koord vanwege hun beleid om uitsluitend christelijk personeel te werven.'

Neuteboom: 'Welke plaats hebben religie en levensbeschouwing in de samenleving en hoe moet de overheid zich daartoe verhouden? Dat is de hoofdvraag van het rapport.' Geprobeerd wordt hierop, uiteraard vanuit christendemocratisch perspectief een antwoord te formuleren. Immers, zo lezen we in het rapport: 'Deze thematiek raakt het hart van de christendemocratie. Want in de christendemocratie wordt de mens gezien als een relationeel wezen dat tracht zin te geven aan het leven. Het maatschappelijk en politiek handelen van mensen kan niet los gezien worden van de innerlijke roeping van de mens. Het gaat hier om de diepste motivatie van mensen die hun identiteit diepgaand bepaalt.'

Een onpartijdige overheid

De staat moet zich wat Neuteboom betreft onpartijdig opstellen. 'Dat moet bijvoorbeeld blijven gelden voor het onderwijs. We moeten ons niet te verdedigend opstellen in de discussie over het behoud van bijzonder onderwijs. Het gaat om het fundamentele principe dat onderwijs van de ouders is, niet van de staat. Omdat het onderwijs van de ouders is, is het volstrekt logisch dat scholen aansluiten bij de opvoedings- en geloofsvisie van ouders.'

Een ander voorbeeld: 'Als in een gemeente welzijnswerk wordt aanbesteed, dan moeten alle deelnemende organisaties op gelijke voet behandeld worden. Welzijnsorganisaties werken altijd vanuit bepaalde waarden. Ze doen heel vaak goed werk en worden gedreven door een bepaalde levensovertuiging of religie. De overheid hoeft op dit punt dus geen koudwatervrees te hebben voor samenwerking met religieuze organisaties. Immers, de scheiding van kerk en staat is geen waterscheiding.' Kortom: 'Ieder mens redeneert vanuit een levensovertuiging. Dat kan een christelijke levensovertuiging zijn, maar bijvoorbeeld ook een seculiere. De overheid zou zich wat mij betreft onpartijdig moeten opstellen jegens allen. In principe heeft dus iedereen recht op dezelfde ruimte in het publieke domein.'

Waarde van religie

Neuteboom: 'Religie heeft niet het recht erkend te worden louter vanwege de positieve aspecten. Maar het is wel belangrijk erop te wijzen dat die positieve effecten er zijn. Denk bijvoorbeeld aan mensen die zich inspannen vanuit naastenliefde. Daar is de samenleving alleen maar beter van geworden.'

Ook in morele zin heeft religie grote waarde. Het helpt bij morele vragen in een graaicultuur: het draait niet alleen om het ik. Religie is niet de enige inspiratiebron, maar ik constateer wel dát het een moreel kompas geeft. Het geeft mensen identiteit, het zorgt ervoor dat mensen deel gaan nemen aan het maatschappelijk leven.

Vergeet ook niet dat religie heeft bijgedragen aan een aantal belangrijke rechtstatelijke beginselen. De godsdienstvrijheid zelf wortelt in religie. Het is immers de verantwoordelijkheid van mensen zelf – en dus niet de overheid – om uit te vinden wat de waarheid is. We moeten ons realiseren dat christendom niet haaks staat op de rechtstatelijke waarden, maar er – mede – de bron van is.'

Religies en levensbeschouwingen reiken zingevende en morele oriëntaties aan in de publieke sfeer die van belang zijn voor de fundamentele waarden van de democratische rechtsstaat

Schaduwkanten

Er zitten natuurlijk ook schaduwkanten aan religie. 'Extremisme en geweld zie je echter ook bij andere levensbeschouwingen, het is niet iets exclusiefs voor religie. Vanzelfsprekend moet er opgetreden worden wanneer sprake is van een ondermijnende invloed op de rechtsstaat. Vandaar dat een van onze aanbevelingen luidt: stimuleer processen die van belang zijn voor de democratische rechtsstaat en rem ondermijnende ontwikkelingen af. Religies en levensbeschouwingen reiken zingevende en morele oriëntaties aan in de publieke sfeer die van belang zijn voor de fundamentele waarden van de democratische rechtsstaat. Daar waar die fundamentele waarden worden ondermijnd en mensen bijvoorbeeld radicaliseren dient de overheid op te treden.'

U kunt het rapport *Geloof in de samenleving* bestellen door een e-mail te sturen naar wi@cda.nl o.v.v. de titel van het rapport en uw adresgegevens of door te bellen met 070 3424874. Een papieren exemplaar kost € 15,-. Het rapport is ook gratis te downloaden via de website van het wi, via www.cda.nl/wi.

Een andere aanbeveling in het rapport luidt als volgt: 'Durf te differentiëren in de omgang met godsdiensten'. Neuteboom licht toe: 'Wij vinden in Nederland gelijkheid heel belangrijk, maar pas wel op voor gelijkschakeling. Nederland is cultureel-historisch in grote mate beïnvloed door het christendom, iets wat onder meer terugkomt in onze feestdagen en de zondagsrust. Je moet dat niet krampachtig ontkennen. Er is een zekere durf voor nodig om niet mee te gaan in één gelijkheidsideaal. Het gaat echter om differentiatie zonder te discrimineren.'

Conclusies

Het rapport concludeert dat religie en levensbeschouwing 'heel wezenlijk zijn voor de mens'. 'De scheiding van kerk en staat is er niet om religie weg te dringen uit de politiek of de samenleving, maar vormt juist een waarborg voor vrijheid en garandeert dat iedereen – gelovig, agnostisch of ongelovig – in het publieke domein (en dus ook in de politiek) kan meedoen.' Hetzelfde geldt voor de vrijheidsrechten: 'zij zijn er niet om een gelijkheid te bewerkstelligen die gelijkschakelt, maar die verscheidenheid mogelijk maakt en die recht doet aan de unieke identiteit van mensen.' Op basis van de analyses en conclusies in het rapport wordt afgesloten met een twaalfstal concrete aanbevelingen. •

Reageren? migo.bsv@cda.nl

Maarten Neuteboom is graag bereid – bijvoorbeeld tijdens een alv – in uw afdeling over het rapport te spreken. U kunt contact met hem opnemen via neuteboom.wi@cda.nl. Via twitter is Neuteboom te volgen via [@m_neuteboom](https://twitter.com/m_neuteboom).